

2017 • DECEMBER

MARIËNBURG

JAAR 34 • 05

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

NIET ZOMAAR EEN DAK

DIACONAAL OPBOUWWERK IN GHANA

DE ZIEL IN DE ZORG

DAG VAN DE VERDRAAGZAAMHEID

ZACHEÛS IN DE VIJGENBOOM

DIT IS PAS KERK

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE VAN
EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN
IS EEN UITGAVE VAN MARIËNBURG,
VERENIGING VAN KRITISCH
KATHOLIEKEN, EN VERSCHIJNT
VIJF MAAL PER JAAR. OVERNAME
VAN ARTIKELEN IS TOEGESTAAN NA
OVERLEG MET DE REDACTIE.

© 2017 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

eindredacteur: Arthur van Tongeren

redacteuren:

Leon Goertz

Adrie de Jong

Ad Krijnen

Leo Le Large

Jacques van Leeuwen

REDACTIE-SECRETARIAAT

Bremhoeven 34

5244 GW Rosmalen

redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Bek maakt communicatie, Veghel

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine:

€ 35,- per jaar.

Abonnement zonder lidmaatschap:

€ 25,- per jaar.

Proefabonnement: 3 nr's voor € 5,-

Losse nummers: € 5,-

Aanmelden bij het secretariaat of via de
website.

IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68

BIC-code: NLRABO2U

Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171

Julia van Wel, secretaris, 06-21294252

Ed Schreurs, penningmeester, 0499-376480

Michel Besnard, lid, 040-2810073

Riet Bos, lid, 06-43928591

bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIAAT

Het Fort 29

5581 AB Waalre

040-8442967

secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

DAG VAN DE VERDRAAGZAAMHEID -

EEN IMPRESSIE

MICHEL BESNARD

06

GEWIJD EN TOEGEWIJD

LEON GOERTZ

09

DIT IS PAS KERK

THOMAS SEITERICH

12

DIACONIE IN GHANA

HENK BAARS

14

MEER DAN EEN DAK

ADRIE DE JONG

17

DE ISLAM WIL GODSDIENST VAN
VREDE ZIJN

VICTOR ASSOUAD SJ

19

ZIEL EN ZORG

EEN KRITISCH KATHOLIEK IN HET ZIEKENHUIS

LEO LE LARGE

21

AFDALEN UIT DE VIJGENBOOM

FRANS M. VERMEULEN

EN DE COLUMNS

06 Rik Bronkhorst: Met een beetje hulp...

16 Erik Jurgens: Naastenliefde tegenover zelfbehoud'

18 LLL: Kaarsje

23 Leon Goertz: Groei

24 Huub Schumacher: Kleren maken de man

VAN VERENIGING NAAR BEWEGING: EEN APPÈL

“De redactie van Mariënborg Magazine wenst alle lezers vanaf deze plaats gezegende kerstdagen, en een goed begin van het nieuwe jaar. Dat 2018 u en allen die u lief zijn veel voorspoed en geluk mag brengen.”

- VERSPREID MARIËNBURG MAGAZINE ONDER UW FAMILIE, VRIENDEN EN KENNISSEN
- ALS LID KUNT U EENS EEN PROEFNUMMER LATEN TOESTUREN NAAR EEN BELANGSTELLEND
- GEEF EENS EEN ABONNEMENT CADEAU

Het volgende nummer verschijnt begin maart 2018. Bijdragen uiterlijk half januari aan het redactie-adres.

Anderhalf jaar ben ik nu voorzitter van Mariënborg, gekozen om het idee dat Mariënborg niet een sterfhuis moet zijn voor een uitstervend soort katholieken, maar dat ons authentieke geloof wel degelijk toekomst heeft. Waar in Nederland de goegemeente het geloof heeft afgezworen, staan de leden van Mariënborg, de kleine gemeenschappen en ecclesiae aan en over de rand van de officiële kerk, alsmede de bezoekers van websites als *Opzien* en *de Bezieling* anders in de wereld. Ook zij hebben goeddeels afstand genomen van allerlei kerkelijke malligheden en van de talloze aanwassen van ons geloof, maar zij hebben wel de kern van ons geloof behouden die zegt dat wij geroepen zijn zo goed als God te zijn voor onze medemens, in het voetspoor tredend van Jezus van Nazaret. En zo gezegd betekent dit dat geloven een werkwoord is en dat wij ons actief moeten inzetten voor een betere samenleving. Om met Dietrich Bonhöffer te spreken: Ons geloof is pas echt geloof als wij er zijn voor anderen.

Daarom is het goed dat Mariënborg minder in teleurstelling omkijkt naar niet verwezenlijkte ambities van het Tweede Vaticaans Concilie, al weer 50 jaar geleden. Daarmee een beweging wordend van mensen die geloof handen en voeten willen geven zonder de last van de instituties. Laat ons bouwen aan de toekomst van het geloof in Nederland door het organiseren van open bijeenkomsten

waar wij met elkaar in dialoog gaan en elkaar bemoedigen. Zo organiseerde Mariënborg onlangs de ‘Dag van de Verdraagzaamheid’: wij gingen in gesprek met Marokkaanse jongeren uit de Haagse Schilderswijk en keken naar Sunny Bergmans documentaire ‘Wit is ook een kleur’. Zo appelleren wij aan onze eigen kijk op de wereld. Zo probeert Mariënborg te bouwen aan een betere toekomst – in navolging van Luther 500 jaar geleden en van Paus Franciscus nu. Doet u mee?

TER- ZIJ- DE

TEKST

MICHEL BESNARD

FOTO'S

MARIËNBURG

28 OKTOBER 2017 UTRECHT - MARIËNBURGCONGRES

DAG VAN DE VERDRAAG- ZAAMHEID

EEN *impressie*

Aanleiding voor het houden van een congres onder deze titel, was de ergernis die velen van ons voelen bij het vaak onbetamelijke gedrag jegens elkaar: haatmails, scheldtweets en discriminatie. Christenen zouden samen met aanhangers van andere religies een voorhoede moeten vormen om al dit soort moderne narigheid te voorkomen. Want christenen hebben uit de Bijbel, andersgelovigen uit hún religieuze geschriften, geleerd dat deze wereld slechts bestaat bij de gratie van naastenliefde. Maar, zo stond er in de congresfolder, de kerken hoor je daar nauwelijks over. Daarom hoort een dergelijk thema te worden besproken onder kritisch katholieken.

Het congres begon dit jaar met een korte rede van onze voorzitter Harrie van den Akker. Hij legde aan de hand van beelden uit waarom voor dit thema was gekozen en waarom Mariënburg zich tot het houden van een congres over dit onderwerp geroepen voelde. Aan het einde van zijn inleiding hield Van den Akker ons een tekst van Huub Oosterhuis voor, die hij tot leidraad voor deze dag bestempelde:

Wek mijn zachtheid weer.

Geef mij terug

de ogen van een kind.

Dat ik zie wat is.

En mij toevertrouw.

En het licht niet haat.

EEN KLEURRIJKE OCHTEND

Daarna geen toespraken zoals anders bij onze congressen, maar een geestige monoloog van Sarah Muse van het Rotterdams Wijktheater, een voormalig vluchteling uit Somalië. Op heel geestige wijze liet zij zien hoe moeilijk het is om zich aan te passen aan de veel

vrijere West-Europese cultuur. Ook over de inburgeringscursus liet zij de zaal lachen. Niemand in de zaal bleek te weten wie de rechterfiguur op de voorgrond van Rembrandts Nachtwacht is, maar een Somalische inburgeraarster diende dat te weten.

Een interactief theaterstuk van een aantal inwoners van de Schilderswijk in Den Haag, allen van Marokkaanse afkomst, volgde. Goeie kerels waren het en prima vrouwen, Huda en Zaynab, Yassin, Hamza, Achraf, en Faysal. Met de zaal werd heftig gediscussieerd over openlijke, soms nauwelijks merkbare, maar toch zeer aanwezige discriminatie. Marokkaanse jongens komen moeilijk aan een baan, nog veel moeilijker dan Marokkaanse meisjes. Ligt dat aan hun mindere opleiding of aan de negatieve roep die vaak van deze jongens uitgaat?

Ik vroeg na afloop van de bijeenkomst aan één van die Marokkaanse jongens naar de hype die is ontstaan over een Marokkaanse haatprediker die in de wijk is gesignaleerd; hij nam afstand van deze persoon – de Koran verbiedt moord en geweld tegen de medemens. De mens moet juist barmhartig zijn, volgens de Koran.

Er was ook een jonge vrouw van Irakese komaf bij het gezelschap, die vertelde dat ze steeds gecompimenteerd werd voor haar uitstekende

Links: Jongste deelnemer
Sophie Greve, 21 jaar
Rechts: Oudste deelnemer
dhr. Ruitenbeek, 97 jaar

Nederlands. "U spreekt goed Nederlands", zegt men dan tegen haar. "Dank u, u ook" antwoordt ze steevast.

Kortom, de start van het congres was duidelijk anders dan anders en ontspannen.

En ja... het auditorium was overwegend grijs tot zeer grijs. Toch, er waren twee jongeren, de

een heette Marit, werkte als ambtenaar op Binnenlandse Zaken en was gekomen omdat ze sterk geïnteresseerd is in 'Verbinding' De andere, verreweg de jongste, Sophie van 21 was met haar oma meegekomen. Ze is in opleiding bij de politie. Ze vindt zichzelf niet religieus, maar had met belangstelling geluisterd naar het ochtendspettakel, al vond ze de Marokkaanse bijdrage moeilijk. Ze meent dat minderheden ook moeten voorkomen dat ze zichzelf in de slachtofferrol manoeuvreren. Verder vond ze de zaal erg wit!

'WIT IS OOK EEN KLEUR' EN WORKSHOPS

Met een film begon het middagprogramma. De documentaire *Wit is ook een kleur*, van Sunny Bergman, met als thema: vooroordelen ontstaan vanzelf en onbewust bij de mensen. Hoogtepunt vond ik de telefoongesprekken die Bergman voerde met afzenders van *Tweets* en reacties op *Facebook*, die – aanleiding voor ons thema – vaak in zeer onbeschaafde bewoordingen worden opgesteld.

En dan de onmisbare workshops. Uw verslaggever is niet heilig, beschikt dus niet over de mogelijkheid van bilocatie, laat staan van quadruplicatie. Hij kon dus niet op 4 plaatsen tegelijk zijn. Van alle vier dus een flits.

Frans Wijnen bekende niet gewend te zijn aan het geven van workshops, maar hij gaf op heel integere wijze weer hoe hij zijn leven lang, eerst in de missie en nu in Rotterdam, heeft geprobeerd rekening te houden met multiculturaliteit in de vieringen.

De jonge theoloog Daan Savert was net toen ik binnenkwam bezig zijn luisteraars aan te sporen om die teksten in de Bijbel waarin deze als onverdraagzaam wordt ervaren, er uit te scheuren. Bij Henk Baars benadrukte één van de sprekers het belang van migrantenkerken.

Het besluit van de workshops beleefde ik bij de goed bezochte kring van Joke Litjens waarin de laatste zin luidde dat je mee moet veranderen met je eigen identiteit.

Tot slot bleken 4 heren niet bij machte om de tekst van een lied op de beamer te toveren en hebben wij, onder de directie van Karel Baken en met pianospel van onze voorzitter, de dag

uit het hoofd zingend – sommigen neuriënd – afgesloten met Oosterhuis' lied *De tafel der armen*:

Wat in stilte bloeit, in de luwte van tuinen,
onder de hete zon, op de akker,
heeft Hij bestemd voor de tafel der armen.

Aardekracht, zonkracht is Hij, licht in mensen,

dat wij elkaar verblijden en doen leven,
brood van genade worden, wijn van eeuwig leven.

Maar die niets hebben, wie zal hen hieraan deel geven?

En die in weelde zwelgen en van niets weten,

wie zal hen naar gerechtigheid doen verlangen?

Aanschijn der aarde, wie zal jou vernieuwen?

Hij die alles zal zijn in allen, heeft ons bestemd

om, aarde, jouw aanschijn te vernieuwen.

(LIEDTEKSTEN: HUUB OOSTERHUIS, GEZONGEN LIEDBOEK, UITG. KOK AGORA, KAMPEN, 1993)

Stilte

RIK BRONKHORST

MET EEN BEETJE HULP...

“Gezegend de barmhartigen en zij die open en lief zijn met wie het goed omgaan is.”

Hoe moeilijk is dat nou? Open en lief zijn, goed omgaan met elkaar, vertrouwen.

Mensen, zoals ikzelf, lopen in hun leven beschadigingen op, daar ontkomt vrijwel niemand aan. Omgaan met elkaar wordt daardoor gekleurd, wat soms moeilijkheden oplevert. Vooral in de dichtbij-relaties van mensen ontstaan dan wel eens spanningen. Spanningen die, als je de achterliggende oorzaak niet kent, voor verwijdering kunnen zorgen.

Onderzoek, zelfonderzoek, het leren begrijpen van oorzaak en gevolg, zijn van wezenlijk belang om crises in de toekomst te vermijden.

Mensen, geliefden, gaan tegenwoordig sneller uit elkaar dan vroeger. Je trouwde vroeger, zeker als christenen, voor altijd met elkaar, ‘tot de dood ons scheidt’. En daarna? Dan zien we elkaar nog weer in de hemel. Tegenwoordig staat alles ter discussie: trouw, een leven lang samen, de dood en de hemel. Het is God en de wereld. Of eigenlijk God en het ego, het ik, in een samenleving gericht op het ik. Het voldoen aan het verlangen te consumeren vanuit het ik-verlangen.

Ook in het geloof speelt het ik-verlangen een grote rol. Je bidt uit het verlangen één te zijn, of te worden, met ‘iets’ dat groter is dan jezelf, dat groter is dan de mensenhysterie. God, die niet te omschrijven en soms nog moeilijker te begrijpen God.

Iedere ochtend beginnen mijn vrouw en ik met de app

www.gewijderuimte.org. Een overdenking, een richtsnoer, een passage uit het Nieuwe Testament, een moment van rust en contemplatie aan het begin van de dag. Die app zet mij op het goede spoor. Dan denk ik verder aan “gezegend zij die elkaar bewaren, troosten, voorthelpen, verdragen.” Dagelijks handelen wordt er soms niet eenvoudiger door, maar wel eerlijker. Oprecht zijn zij, die zich gezegend weten met een geweten, het weten van dat wat recht is en wat slecht is, die begrijpen en dienen.

Jezus van Nazaret was een moeilijke man, strijdbaar voor en vanuit het Goede, de bron die wij God noemen. Die bron zit in onszelf, in een verbinding met Dat-Wat-Is. De heilige geest komt over u. Ja, maar alleen als je daarvoor open staat, een mens van goede wil bent. Een mens van goede wil voorbij jouw eigen ik-verlangen, je ego, het zelf. Vanuit dat zelf kun je wel op zoek gaan naar de bron, de bron in jezelf met hulp van buiten zal ik maar zeggen.

Als je in de mensenwereld niet meer die bodem kunt vinden om jezelf te kunnen zijn, stel je dan open voor de Ander. Probeer in een oprechte vraag de ontmoeting tot stand te brengen met Dat-Wat-Is en wat vele mensen niet kunnen of willen begrijpen. Hemel of hel op aarde, aan u de keuze om er het beste van te maken. Uiteindelijk worden wij er dan met z’n allen beter van, voorbij het ik-verlangen. Een beetje hulp kan daarbij nooit kwaad....

O
E
G
E.

WIJD

EN

TOE-

GE-

WIJD

CO
LU
MN.

Als mens wil men zich toch ergens aan vasthouden? Zou dan religie en geloof dat rotsvast anker kunnen zijn?

VOLGENS HET SPREEKWOORD KAN EEN DUBBELTJE NOOIT EEN KWARTJE WORDEN. OP MENSEN TOEGEPAST BETEKENT DIT GEZEGDE DAT IEMAND VANUIT DE LAGERE SOCIALE KLASSE NIET TOT DE HOGERE KAN OPKLIMMEN. MEDE DOOR INVLOED VAN SOCIALE WETGEVING, GERICHT OP GELIJKE KANSEN VOOR IEDEREEN, IS IN ONZE DAGEN HET SCHRIJNENDE KLASSENVERSCHIL GROTENDEELS OVERWONNEN.

Deze ontwikkeling van talenten komt echter niemand zomaar aangewaaid. Het is een persoonlijk gebeuren dat te vergelijken is met de seizoenen in de natuur. Zo zijn kindertijd, puberteit, volwassenheid en bejaard zijn als lente, zomer, herfst en winter in elk mensenleven. Maar wel met dit verschil: de seizoenen in de natuur komen elk jaar terug. Een moeizame groei in de lente of een misoogst in de herfst krijgt jaar na jaar een herkansing om het er beter af te brengen. Bij de levensloop van de mens is dit anders: de belevingen vanaf de kindertijd zijn eenmalig en onherroepelijk en werken door tot in de bejaardentijd. Aanleg, roeping, milieu-invloeden, karakter en toeval bepalen uiteindelijk de feitelijke ontwikkeling van elk persoon. De kindertijd is als de lente, waarin de basisscholing het fundament is om op voort te bouwen. Na het daaropvolgend beroepsonderwijs in de puberteit kwam men vroeger als volwassene doorgaans ook in zijn gedroomde beroep terecht, om in de herfst van zijn leven de rijpe vruchten te plukken en uiteindelijk op de oude dag voldaan op de lauweren te kunnen rusten.

ZWABBEREND VERLOOP Bij de wispelturige maatschappelijke veranderingen in onze dagen is het als kind gedroomde beroep niet meer het vanzelfsprekende einddoel van de maatschappelijke carrière. Door nieuwe productieprocessen en faillissementen zijn bijscholing, omscholing en werkloosheid factoren die het gelijkmatige rijpingsproces van volwassen mensen danig kunnen verstoren. Men raakt verdwaald in de wirwar van het leven. Radeloosheid en uitputting zijn het gevolg. De droom van het dubbeltje om een kwartje te worden is dan uitgedroomd. Veeleer voelt

men zich geen stuiver of zelfs geen cent meer waard. Wie geeft dan nog om je? Lijkt dit het lot van de een, een ander weet er zich manoeuvrerend doorheen te slaan en toch een droomcarrière waar te maken. Vanwaar dit verschil in resultaat tussen een gefrustreerd leven en de rijpe oogst van de levensvoldoening op de oude dag in het leven?

AANPASSINGSVERMOGEN Terug naar de scholing als fundament. Die is als de inprenting van het dubbeltje. Het basisweten voor een bepaald beroep wordt in je brein gepropt. Veelal is dat boekenwijsheid. Hier bestaan twee modellen.

Volgens het eerste model is de scholing het absolute *eindpunt* van de betreffende beroepswijsheid waarmee je het veld ingestuurd wordt om de wereld daarmee te modelleren. Je hoeft niets meer bij te leren, en de buitenwereld moet zich aan jou aanpassen. Het tweede model ziet de scholing als *uitgangspunt* waarmee je de werkelijkheid van het leven tegemoet treedt. Het verschil tussen beiden is te zien bij een voetbalelftal. Tijdens de training kan je wel enkele basistrucjes leren en oefenen hoe je de bal in het doel krult, maar tijdens de wedstrijd heb je te maken met de tegenstander die je plan van alle kanten dwarsboomt. Dan zul je merken dat de geoefende 'voetvaardigheden' niet altijd werken en moet je op staande voet iets verzinnen om je door de verdediging van de tegenstander heen te wurmen om je doel te bereiken.

Diezelfde improvisatiekunst wordt gevraagd op de arbeidsmarkt en speelt zich voornamelijk af op het arbeidsbureau. Zij is de rotonde waar de uitgerangeerde een nieuwe afslag zoekt. Veel van zijn oude beroepswijsheid zal hij dan

moeten parkeren en nieuwe vaardigheden moeten aanleren om in een nieuwe baan verder te kunnen.

ALLES SCHUIFT In de politiek zijn dezelfde verschuivingen aan de gang. De schoolse principes van de christelijke, communistische, kapitalistische en sociale partijen waren glashelder en werden door fanatieke partijgangers verdedigd. Maar van lieverlee wordt duidelijk dat elk van hen in haar fundamentalistische vorm meer mensenlevens kapot maakt dan ze in haar heilstaatverbeelding aan goeds belooft. Door voortschrijdend inzicht is ook het Nederlands politiek landschap, vanuit een overzichtelijk dogmatisch gestuurd zuilenstelsel, uitgewaaierd in een veelvoud van stromingen die voeling zoeken met de maatschappelijke toestanden in het leven van de mensen. Sommige partijgangers van vroeger *switchen* bij de volgende verkiezing zonder blikken of blozen naar de ooit als tegenstander opererende stroming, omdat ze inzien dat daarin ook veel goeds te vinden is. Ook hier is dus de indoctrinatie van het oude partijboekje voor een groot deel uitgewerkt.

Bij de wereldwijde veranderingen op het gebied van arbeid, politiek en samenlevingsvormen is de vraag: wat is nog stabiel en heeft nog eeuwigheidswaarde? Naast het wispelturig gedrag van de mensen is zelfs de natuur onrustig. De permafrost is niet meer permanent en brengt nieuwe schokgolven teweeg. Als mens wil men zich toch ergens aan vasthouden? Zou dan religie en geloof dat rotsvast anker kunnen zijn? Eeuwenlang werd dit door velen gewenst, gedacht en als zodanig beleefd. Maar ook hier is er veel aan het schuiven en is de strijd tussen de fundamentalistische en dynamische beleving in volle gang.

GEWIJD EN TOEGEWIJD Het is genoegzaam bekend dat Nederlandse katholieken sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw de eeuwigheidswaarde van de gedropte encyclieken, bisschoppelijke brieven en oude catechismuswijsheden met een forse korrel zout gingen nemen. Als basisinformatie nam men er wel nog kennis van, maar in hoeverre ze in het denken en leven van alledag bruikbaar zijn,

dat maakten we zelf wel uit. Mede door het fundamentalistische beleid van de Nederlandse bisschoppen ontvluchtten veel katholieken het oude geloofskader. Niet meer de dictatuur van de gewijde kerkelijke macht bepaalde voortaan hun denken en gedrag, maar de dynamische Geest van de aan mensen toegewijde Jezus ging hun leven bevreugelen. Na de voltooiing van de klassieke opleiding werd ik twee maanden na de priesterwijding met een rugzak vol vrome dogmatische en kerkjuridische wijsheden – zoals elke dag verplicht de mis lezen en brevier bidden – het pastorale veld ingestuurd. In contact met de parochianen merkte ik al gauw dat ik zo groen was als gras en veel van het vanbuitengeleerde nergens op sloeg. Het leven van de mensen die mij vijftig jaar geleden als vluchteling vanuit Oost-Europese landen met hun oorlogstrauma's tegemoet traden, leerde me dat mijn vrome praatjes en devotionele hoogstandjes als gewijde kerkelijke klerk niet voldeden om voor hen iets te betekenen. Inlevingsvermogen, en in de meest miserabele omstandigheden de mensen toegewijd blijven om samen een stap verder te komen, bleek wel heilzaam te werken. Zo leerde ik het pastorale veld al gauw als mijn leerschool te beleven waardoor ik veel van de oorspronkelijke opleiding uit mijn rugzak kieperde.

Voor mij is het de vraag wat de huidige pastorale opleidingen de wijdelingen in hun rugzak stoppen. Het zou bedenkelijk zijn als het slechts oude geloofswaarheden zijn die voor velen als geloofsfossielen overkomen waaruit alle dynamiek verdwenen is. In dat geval zullen de pastoren ontdekken dat hun 'wijdingsmacht' in het pastorale veld gauw verbleekt en geen stuiver meer waard is, wanneer ze niet doorgroeien naar de pastorale toegewijtheid aan de mensen waarvoor ze verantwoordelijk zijn. Dit houdt in dat ze naast de troostgevendende devotionele praktijken – zoals kaarsjes aansteken, rozenkrans bidden, processies en heiligenvereringen – gelijkwaardige ruimte geven aan de dynamische ontwikkelingen van zelfbewuste katholieken, die vanuit een kinderlijk

gehoorzaamheidsgeloof zijn doorgegroei tot een volwassen manier van denken en doen. Om in de samenleving te blijven meetellen en zich niet uit de markt te prijzen, zal elke pastor de ambitie moeten hebben om vanuit zijn opleiding in de omgang met mensen door te groeien tot de rijpheid van een pastoraal kwartje. ●

DIT IS PAS + KERK

DE STADSWIJK DUISBURG-MARXLOH GELDT ALS SOCIAAL GEDE-
VALUEERD: IMMIGRANTEN OP DE VLUCHT VOOR DE ARMOEDE,
ROMA UIT ZUIDOOST-EUROPA, VLUCHTELINGEN EN LIBANESE
CLANS. MAAR RONDOM DE KERK VAN SANKT PETER ZIJN
VORMEN VAN UITZONDERLIJKE ZIEZORG EN POLITIEK MAAT-
SCHAPPELIJK WERK TOT BLOEI GEKOMEN.

(Lees verder op blaz 10 & 11.)

In Syrië is Hassan al-Tinawi een van de beste bokkers in het vedergewicht, zo vertelt hij. Hier in de katholieke pastorie in de Petershof, een sociaal-pastoraal centrum in Duisburg-Marxloh, geeft hij leiding aan een project boksen voor kinderen en jongeren. De gespierde, goed getrainde jongeman van 24 met de grote handen is zichtbaar trots op zijn project. “Bij het boksen leer je fair play, je houden aan regels en discipline – en dat is precies wat de jongens nodig hebben, hulp en sturing. Ik ben hier, omdat ik wil helpen”, zegt Tinawi. Dan knuffelt hij voor de grap Yussuf (naam veranderd), een tengere jongen van 20 met blond krullenkapsel die juist even binnenloopt in het openstaande parochiesecretariaat. “Pas goed op jezelf, Yussuf”, zegt pater Oliver Potschien, een boom van een kerel met rode baard in priesterkleding. “En vergeet niet, wat je ook overkomt, jij kunt heel goed schrijven.

Schrijf alles op wat je gaat beleven”. Yussuf, lid van een Libanese clan en voordat hij de opleiding afbrak een van de vier leerlingen van pater Potschien, moet voor het eerst van zijn leven voor twee nachten naar de gevangenis.

“Dom gegaan”, vertelt de pater. “Bij die toestanden hier loopt jammer genoeg heel wat scheef bij de opgroeiende jeugd”. Dan verandert de priester van onderwerp en praat over de soms soepele, soms moeizame samenwerking met de politie van Noordrijn-Westfalen.

SOLIDAIRE KERK Pater Oliver is norbertijn, een kloosterling. Daarvoor deed hij ongeveer tien jaar ambulancedienst en werkte hij in de gezondheidszorg. Nu is de 46-jarige priester politiek actief voor gerechtigheid, manager en bij dit alles ook nog mensenvisser. Een man die de traditie van zijn orde hoog houdt: “En dan komen we uit bij de gastvrijheid, bij de liefde voor de mensen helemaal onderaan en bij de heilige Augustinus, want hij heeft de orderegel geschreven volgens welke ik leef” zegt hij onder het opruimen van de koffiekopjes.

De Petershof is “geen willekeurig sociaal aanbod, maar hoort tot het consequent christelijk leven van de kerk,” aldus Potschien: een solidaire, maar betrekkelijk arme kerk. Open, eenvoudig, maar altijd duidelijk herkenbaar en zichtbaar in de arme volkswijk en natuurlijk als goede buur, beter nog vriend, van de grote meerderheid, de moslims en hun grote Merkez-moskee”. Om zijn boodschap duidelijk te maken draagt de pater dagelijks het witte priesterboordje.

Ter onderbouwing van het werk in het sociaal-pastoraal centrum van Sankt Peter heeft pater Oliver een tekst gekozen van de heilige Augustinus. Deze Noord-Afrikaanse bisschop schreef 1500 jaar geleden, maar vandaag klinkt zijn woord nog even fris en actueel als toen: “Zoals U vreugde en levenskracht schenkt, zo bid ik, Heer, laat zo ook de reikwijdte van de waarheid op de aarde toenemen en gerechtigheid van de hemel neerdalen. Met de hongerigen willen wij ons brood delen, de daklozen willen we in ons huis uitnodigen, wij willen de naakten kleden en niet wegstijgen van deze mensen, die onze medemensen zijn. Als op onze aarde zulke vruchten groeien, dan is het goed”. Theologisch en spiritueel is “daarmee al het wezenlijke over het werken in Marxloh gezegd”, aldus de pater.

Hij doet ‘zielzorg *by walking around*’, onderweg, schijnbaar toevallig. De deuren staan altijd open. “Dat is belangrijk voor ons, dat is ons kenmerk”, aldus pater Oliver en hij gaat ons voor naar de knuffeldierentuin achter de pastorie, met de zwarte geitenbok Paul en zijn bruine gezellin, enkele konijntjes en zeven kippen. “Voor de kinderen in

Marxloh, die alleen maar de stad kennen, is het contact met de dieren belangrijk”, zegt Izmet Sadula, die verantwoordelijk is voor het mini-dierenparkje.

ARMOEDE EN NOOD Ook in de winter staan de deuren van Sankt Peter wijd open. Het lijkt wel of ze de hele straat naar binnen nodigen. “Wij hebben helemaal geen geld om de kerk te verwarmen”, zegt de pater, “en daarom laten we ook in de winter de deur open”. Van het kerkgebouw wordt gebruik gemaakt: “Voor de Moeder Gods die geduld heeft, alles begrijpt en alles meedraagt, zoals niet enkel wij katholieken weten, steken ook de moslima’s kaarsen aan”.

In de oude industriewijk Marxloh wonen een kleine 20.000 mensen. Ongeveer 10.000 zijn niet verzekerd tegen ziektekosten. De Duitsers zijn al lang weggetrokken uit deze wijk met goedkope naoorlogse woningen en de oude, zwart geworden huurhuizen uit de beginperiode. De wijk trekt uit alle landen mensen aan, die gevlucht zijn voor de armoede: Roma uit Bulgarije, Serviërs en Roemenen. Mensen zoals de familie Joranic (naam veranderd). De man vertelt: “In Bulgarije waren we al lang dood geweest”. In feite werden in Oost-Europa bij de transitie naar het kapitalisme bijna alle Roma, die onder de communistische dictatuur als arbeiders

“Onze prioriteiten zijn cultuur en vorming, empowerment, onderricht in Duitse taal, muziekonderwijs”, aldus Potschien. “Er zijn voor de mensen, daar gaat het ons om”

Met de hongerigen willen wij ons brood delen, de daklozen willen we in ons huis uitnodigen, wij willen de naakten kleden en niet wegstijgen van deze mensen, die onze medemensen zijn

in de grote industrieën geld verdiend hadden, werkloos. Meneer Joranic verzamelt nu afval. “Wij leven van de kinderbijslag”, zegt zijn vrouw. Het echtpaar en hun negen kinderen wonen in een tweekamerwoning. Beroemd werd het sociaal-pastoraal centrum met zijn ‘sociaal-medisch spreekuur’, een gratis spreekuur voor iedereen. Tot wel 160 patiënten per dag kwamen er, veel kinderen zonder bescherming van vaccinaties; jonge vrouwen zagen voor het eerst een arts toen ze bevielden van haar eerste kind. “Er was hier ongelooflijk veel nood” vertelt pater Oliver. “We hebben geholpen en we hebben voor de betrokkenen de trom geroerd, met hen publiekelijk druk uitgeoefend.”

MET DE HODJA IN DE KEUKEN Sigmar Gabriel kwam in de zomer van 2015 op bezoek. Toen was hij nog partijvoorzitter van de SPD. Kort daarna bezocht bondskanselier Merkel Marxloh en de Petershof – enkele dagen voordat zij bij het zien van de nood van de vluchtelingen in Hongarije de grenzen voor hen opende. “Zestig mensen uit Marxloh, Turken, Roma, Syriërs, Irakezen hebben – goed voorbereid – met Angela Merkel gesproken, en zij heeft goed geluisterd”, zo vertelt pater Oliver. “Veel mensen hier denken, dat dit de bondskanselier mentaal heeft voorbereid op haar omkeer van hardheid naar menselijkheid in de herfst van 2015”. Positieve gevolgen voor de wijk had ook het bezoek van Gabriel. Hij zat samen met pater Potschien en met de *hodja* (zoals de imam bij de Turken heet) uit de moskee in de buurt, in de keuken van de pastorie.

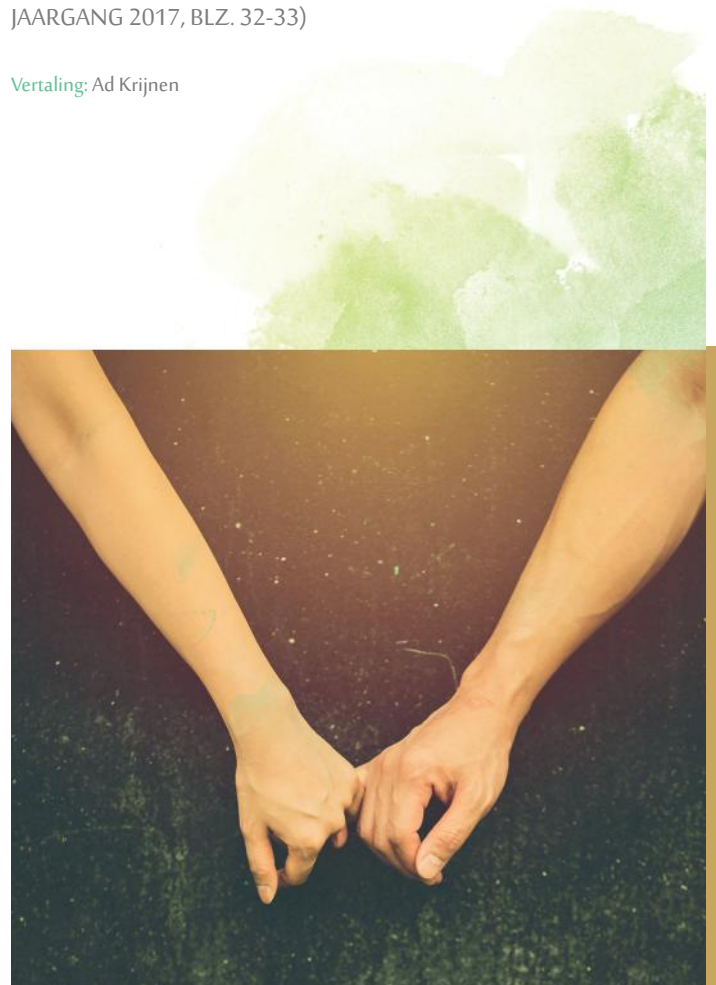
“Aan het bezoek van Gabriel hebben wij een goede relatie met het ministerie voor maatschappelijk werk in Düsseldorf te danken”, zegt de gedragswetenschapster Nursel Kayikci. Zij, hoofdhoek dragend, dertig jaar oud, coördineert de vele domeinen van sociale arbeid bij het centrum: “Ongeveer 150 vrijwilligers helpen mee”. De meeste beroepskrachten zijn moslims. Dat kan hier, omdat de rechtspersoon, het “Georgswerk”, een geregistreerde vereniging is en geen rekening hoeft te houden met de bepalingen voor werkenden in kerkelijk verband.

DE COMMISSARIS IN DE MIS De vroegere speler in het nationale voetbalelftal Christoph Metzelder bevordert met zijn stichting voor kinderen en jongeren met achterstand de sportactiviteiten voor jongeren bij de Petershof. Het vroegere zwaargewicht van de Duitse verdediging, zelf actief katholiek, kun je bij Sankt Peter regelmatig tegenkomen. De nieuwe boksschool in de pastorie wordt betaald door de uit Marokko afkomstige, in Marxloh woonachtige wereldkampioen kickboksen Kamal El Amrani.

“Sinds we hier in 2012 begonnen, krijgen we een steeds groter netwerk”, zegt pater Oliver. Met mannen uit de parochie heeft hij de ‘Eucharistische Erewacht’ opgericht. “Onze erewacht in zwart uniform en met een witte pluim op de helm laat de sabel zakken bij de consecratie”, zo vertelt de pater lachend. “De mannen zijn echte steunpilaren van de parochie”. ‘Commandant’ van de erewacht is de plaatselijke politiehoofdcommissaris Rainer Berendsen. Toen in 2015 mensen van de politievakbond en conservatieve politici Marxloh als no-go-area bestempelden, kwam hij – als ter plaatse goed ingevoerde professionele man voor veiligheid en maatschappelijke cohesie – stevig in het geweer tegen deze kwalijke praktijken. ‘s Zondags staat de commissaris vaak in Sankt Peter achter de ambo en doet hij de lezing. Waar gaat het heen? “Onze prioriteiten zijn cultuur en vorming, empowerment, onderricht in Duitse taal, muziekonderwijs”, aldus Potschien. “Er zijn voor de mensen, daar gaat het ons om”. Vlak naast Sankt Peter ontstaat een vrouwenrefugee. Het sinds 25 jaar leegstaande zusterhuis wordt met eenvoudige middelen gereed gemaakt. De medische missiezuster Ursula Preußner is na 20 jaar werken in gezondheidszorg en ontwikkelingswerk in Ghana naar Sankt Peter verhuisd. Nu werkt zij mee in het team. ●

DIT ARTIKEL VERSCHIEEN EERDER ONDER DE TITEL “SCHAU AUF DIESE KIRCHE!”, IN HET DUITSE TIJDSCHRIFT *PUBLIK-FORUM* (NR. 3, JAARGANG 2017, BLZ. 32-33)

Vertaling: Ad Krijnen

TEKST

HENK BAARS

FOTO'S

HENK BAARS

DIACONIE IN GHANA

**Een kerk zonder diaconie overleeft niet,
ook niet in Afrika**

IK BEN EINDELIJK IN EEN STILLERE OMGEVING IN HET HUIS VAN MIJN GASTHEER IN ACCRA, REVEREND ALBERT ABRAHAM. HET IS ZONDAG EN HEEL ACCRA ZINDERT VAN DE LUIDE KERKDIENTEN. OOK HIER IN HUIS DRINGT HET GELUID VAN DE MUZIEKBANDJES ZACHTJES DOOR.

De diensten duren uren en zijn compleet participatief theater. Maar dat is eigenlijk niet de juiste aanduiding. Het geloof wat hier gevierd wordt is van een zuiverheid die ik maar zelden in mijn leven aantrof. Maar als *obruni* (witte man) wordt je er wel bijna doof van en dansen gaat mij ook niet zo goed af. Ik geniet er wel van. Het geloof is letterlijk overal, elke *trotro* (openbaar vervoer) heeft een religieuze naam en elk winkeltje of T-shirt getuigt van de Levende. Ik val voortdurend van de ene verbazing in de andere. Alles is anders in Ghana en dat geldt tevens voor de rest van de sub-Sahara landen. Wanneer aan de temperatuur, het eten, de (zeer) slechte wegen (het is een aanslag op je nieren), de bedwelmende vriendelijkheid van de mensen, de eer die je krijgt toebedeeld als je voor hen inspant, enzovoort.

OPBOUWWERK Samen met mijn partner trok ik naar Ghana op verzoek van Albert Abraham die aldaar voor een bisschop doorgaat. Maar dan niet een katholieke, maar een die pastor van en voor de pastores is. Er zijn ontzaglijk veel onafhankelijke kerken in Ghana. Als pastor van de onafhankelijke Haagse Dominicus voel ik me hier wel thuis. Albert kwam in Nederland terecht en kreeg een kantoor bij *Stek* (Stad en Kerk) in Den Haag, waar ik als manager werk. Hij richtte in Nederland de *Council of International Churches (NL)* op en probeert de migrantenpastores zoveel

mogelijk aanpassingstrainingen te geven voor de Nederlandse situatie, vooral in Den Haag. Dat werk werd zo belangrijk dat hij het meer en meer ging uitoefenen in Ghana zelf waar hij ook een huis heeft. Hij richtte samen met anderen het *International Ministers Network* op en geeft trainingen. Hij vroeg me om hem te helpen les te geven in diaconaal opbouwwerk en ik zei ja. Immers mijn organisatie *Stek* is daar bijzonder op gericht, evenals de *Mariëburgvereniging* die de laatste jaren sterk met diaconie bezig is. Dus mijn zomervakantie dit jaar werd een werkvakantie. We startten in Accra in het soort golfplatenkerkje dat je wel kent van documentaires, in de arme wijk Kasoa. Het is mijn vuurproef. We werken samen. Albert kent de lokale taal Twi en vertaalt mijn Engels dat soms ook niet zomaar verstaan wordt door het Nederlandse accent. Zij hebben weer een sterk Ghanees accent dat ik vaak niet goed versta, maar over het algemeen gaat het wel.

STRUCTUREREN De kerken en kerkjes zijn niet zo goed in diaconie. Ze doen het wel, maar het is weinig gestructureerd en ze vragen al helemaal niet om hulp van fondsen of overheid. Wat ik doe is ze het denken in projecten bijbrengen zodat ze geld kunnen aanvragen in binnen- en buitenland en zelfs in Europa. Schrijven doen ze weinig, maar Albert en ik benadrukken dat het echt professioneler mag. Een kerk zonder diaconie zal niet overleven. Ikzelf durf de kritiek op de kerken niet te uiten, maar Albert wel. Spreken in tongen is mooi, maar het verandert niks aan je omstandigheden. Voortdurend zalven en voor alles bidden, krek hetzelfde. Je zou kunnen zeggen dat er in Ghana zoveel geloof is dat het de diaconie in de weg zit. Albert gebruikt als goed 'kerkelijk opbouwwerker' voortdurend bijbelteksten om toe te lichten wat hij bedoelt. Cruciaal is bijvoorbeeld dat het geld voor de pastoraal wordt gescheiden van dat voor de diaconie of de *welfare*. Voor ons heel logisch, maar in Ghana lopen de collectes geheel door elkaar en of ze onafhankelijk worden aangestuurd is al helemaal onduidelijk. We doen ook workshops om ze het

geleerde in praktijk te laten brengen. Dat gaat opvallend goed. Ze verzinnen projecten waar je bijstaat, want de noden zijn enorm: dakloosheid, veel psychiatrische patiënten op straat, veel ideeën rond de opvang van kinderen, de veel vroeg weduwgeworden vrouwen, een bibliotheek voor kinderen, enzovoort. We oefenen in het maken van een sociale kaart, wat echt nieuw voor ze is, immers samenwerken is alles als je weinig middelen hebt. En hoe rapporteer je als je project klaar is? Ik doe ook wat interview-techniek, die je nodig hebt als je met *stakeholders* of de overheid gaat praten. Hilariteit tijdens de oefening natuurlijk. Er wordt überhaupt heel veel gelachen. De meeste deelnemers zijn zeer leergierig en slim, dat valt me erg op. De kerken zijn van cruciaal belang. Het zijn de buurthuizen van Ghana en als zij te activeren zijn tot gestructureerder diaconaal werk is dat een heel krachtig instrument.

DREIGEND GEWELD We waren met een heel team, waar ook pastor Dennis deel van uitmaakte die min of meer als *bodyguard* voor ons functioneerde. Voordat hij christen en pastor werd had hij in de bewaking gewerkt en had leren omgaan met allerlei soorten handwapens. Een echte bekeerling dus. We reisden ook naar het noorden van Ghana, naar Wa en dat staat bekend als enigszins onveilig. 12 uur in een (nacht)bus met twee politie-agenten met pistoolmitrailleurs voorin en achterin. “Is het nodig?” vroegen we en dan lachten ze een beetje. Maar als de bus stopte voor een plaspauze gingen ze mee de bus uit. Ik had nog nooit met een geweer in mijn rug mijn behoefte gedaan. Op weg van Kumasi naar Obuasi dezelfde dreiging. Tussen 02.00 uur en 04.00 uur zijn de *roadblocks* op de weg niet bemand door politie. Dat werd dus

een nacht doorhalen, hangend in een stoel nabij het busstation in Kumasi. Tegen de ochtend wordt het weer veilig. Achtergrond van de dreiging is het ineenstorten van de werkgelegenheid in Obuasi na het ontslag van meer dan 10.000 mijnwerkers. Zonder alternatief ontstaat dan vanzelf criminaliteit. *Anglo-Gold* heeft de stad met al haar enorme winsten nauwelijks ontwikkeld en laat deze verweesd achter. Ik noem dat sprinkhaankapitalisme. Ik zie een gelijkenis met de situatie bij Hoogovens, toen ik daar destijds als pastor werkte. Toen verdwenen mensen op grote schaal in de WAO, wat nog een soort van oplossing was.

NOG NIET KLAAR Mijn hart breekt als we op bezoek zijn in een klein dorp in de buurt van Obuasi. Hier zijn vrijwel geen voorzieningen. De kerk is de enige instantie die naar de mensen omkijkt. Er zijn een paar waterpompen aangelegd, dat is alles. Onder een boom houden we toespraakjes en krijgen cacao-vruchten. Ik schaam me dood, maar teruggeven is geen optie. Zo houdt Afrika mij bezig, maar ik voel mij in een traditie staan. Piet van Hooijdonk, de professor bij wie ik afstudeerde – en met wie ik tot zijn dood intensief contact hield – was vanaf de oprichting lid van *Mariënborg*. Dat bond ons, evenals ons beider liefde voor kerkelijk en vooral diaconaal opbouwwerk.

Na onze ervaringen in Ghana spraken we veel na en de telefoon stond niet stil. We ontwikkelden een structuur om al die pastores bij elkaar te houden. Op de laatste dag organiseerden we nog een *meeting*, letterlijk onder een boom in een park. Het is duidelijk dat we nog niet klaar zijn en dat ik niet voor de laatste keer in Ghana ben geweest. ●

TEKST

ADRIE DE JONG

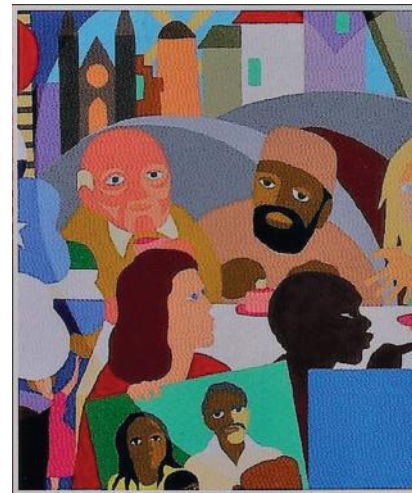
FOTO

BOEKCOVER.BOL.COM

MEER DAN EEN DAK

Meer dan een dak. Laagdrempelige presentie voor kwetsbare burgers, is de titel van het boek dat eerder dit jaar werd uitgegeven door netwerk DAK (de letters staan voor Door Aandacht Kracht). In het boek worden naast allerlei praktijkverhalen ook suggesties gegeven hoe inloophuizen, buurt- en straatpastoraten in de komende jaren hun werk kunnen ontwikkelen. Daarmee is het interessant voor bestuurders, beroepskrachten én vrijwilligers die vanuit kerken, of andere in levensbeschouwelijke zin geïnspireerde organisaties, projecten willen ontwikkelen. Meer dan honderd organisaties met een christelijke achtergrond zijn bij netwerk DAK aangesloten. Zij geven in steden, buurten en dorpen onvoorwaardelijke aandacht en laagdrempelige hulp aan mensen die – tijdelijk – een steuntje in de rug kunnen gebruiken. Denk hierbij aan mensen die eenzaam zijn, met armoede te maken hebben, thuisloos zijn of zich om andere redenen uitgesloten voelen of de weg in onze maatschappij niet (meer) kunnen vinden. Aandacht voor deze groepen mensen is hard nodig en vraagt een lange adem en taai geduld. De vrijwilligers (zo'n 5.000 in totaal!) werken vanuit de presentiebenadering van Andries Baart. Zij maken deze werkplekken daarmee betekenisvol voor het samenleven in de wijken, en bereiken zo – met trouwe en betrouwbare aandacht – mensen die vaak niet in beeld zijn bij reguliere instanties. Zij bieden, middels de praktijkverhalen in het boek, inzicht in de uitgangspunten en de praktijk van dit werk.

SNEEUWKLOKJES Ik neem u even mee terug naar het voorjaar, toen ik aanwezig was bij de presentatie van het boek. Die middag was het mooi lenteweer, en als verrassing bracht Jan van Opstal – een van de auteurs – potjes met sneeuwkllokjes mee, voor hem hét symbool van de lente. Hij zag ook de

opkomende bloei van verschillende organisaties in het land als een hoopvol teken, een lentebode als het ware. “Weet je trouwens dat de naam sneeuwkllokje ook voor iets anders gebruikt wordt?”, vraagt Van Opstal. “Daarvoor neem ik je even mee naar Rusland, naar Moskou. In die stad leven zo'n 300.000 daklozen. Honderden van hen sterven in de winter van de kou, ze vriezen dood en al snel worden ze bedekt door een dikke laag sneeuw. En niemand mist hen. Als het in april begint te dooien, komen die dode zwervers van onder de smeltende sneeuw tevoorschijn. Het zijn er honderden... en ze heten: 'sneeuwkllokjes'. Dan zijn sneeuwkllokjes ineens een symbool van ijzige kou, van mensen die verdwijnen en niemand mist hen, van vergeten mensen die ondergesneeuwd raken, spoorloos verdwijnen.” Het maakte indruk op de toehoorders dat er in Nederland 115 inloophuizen en centra van buurt- en straatpastoraat zijn, die op zoek zijn naar vergeten mensen, naar medeburgers die ondergesneeuwd raken, die niet gemist worden of die de maatschappij soms liever kwijt dan rijk is. Dat weekend stond het nog in de krant: slechts 8% van mensen met zware schulden in Rotterdam worden bereikt door de gemeentelijke kredietbank. En wie helpt dan de overige 92%??... sneeuwkllokjes in soms diepgevroren grond!

UITDAGINGEN EN KANSEN De schrijvers van *Meer dan een dak* hebben nog eens extra goed kunnen kijken naar die 115 werkplekken: door enquêtes en diepte-interviews, door jaarverslagen en websites te lezen en door werkbezoeken te brengen. En zo ontdekten zij dat er heel veel bloeit! Volgens de organisatie *Netwerk DAK* liggen er uitdagingen, liggen er kansen, om nóg meer boven de grond te laten komen! Zo zijn er geheel in stilte en in het verborgen, heel creatieve en innovatieve dingen ontstaan. Van Opstal gaf een paar willekeurige voorbeelden.

Volgens de organisatie NETWERK DAK liggen er uitdagingen, liggen er kansen, om nóg meer boven de grond te laten komen!

Een stadspastor gaat op de dag van Allerzielen met zijn bakfiets de stad in – de ‘Engelenbakfiets’ heet ie – en parkeert die hier en daar op een drukke straathoek. Mensen komen nieuwsgierig kijken en raken in gesprek met de stadspastor. Diepe gesprekken zijn het soms. Want het blijkt dat talloos veel mensen op zoek zijn naar zingeving. Men wil praten over waarom we hier op aarde zijn! Kerken lopen leeg, maar de behoefte aan zingeving blijft!

Een andere plek: een inloophuis waar heel veel mensen komen met armoedeproblemen, zoals in de meeste inloophuizen dus. Daar viel op dat nogal wat bezoekers last hadden van huiduitslag. De oorzaak daarvan werd ook gevonden: omdat de mensen geen geld hadden voor dure wasmiddelen, gebruikten

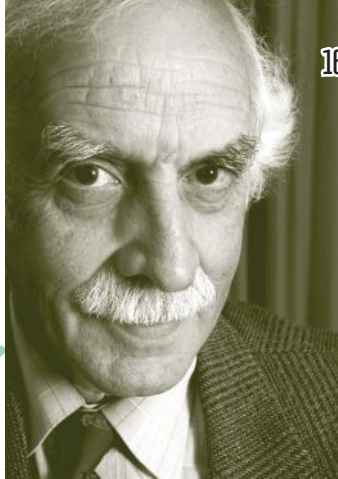
ze goedkope allesreiniger om de was te doen. Eén van de bezoekers, een man met een behoorlijke scheikundige kennis maar al jaren werkeloos, is toen gaan nadenken over een goed en goedkoop wasmiddel. En hij vond een oplossing, wasmiddel tegen een kostprijs van € 1,- voor een grote flacon. Bezoekers kopen dat wasmiddel nu van het inloophuis tegen de kostprijs. Voor de rijke, jonge trendy mensen die in de buurt komen wonen, wordt het aangeboden met een flink winstpercentage. En de zaak loopt goed! Armoedebestrijding met een duurzaam product.

Kraskras door Nederland komt zo van alles tot stand. In een plaats waar veel vluchtelingen zitten, wordt in het inloophuis aan allochtone bezoekers, die daar al jarenlang komen, gevraagd om samen met de vluchtelingen in het inloophuis te koken en eten. Een nieuwe doelgroep wordt zo bereikt: vluchtelingen die zich ontheemd voelen. Maar tevens worden nieuwe vrijwilligers gevonden die afkomen op dit mooie project. Het vergt wat creativiteit dat wel - weer een sneeuwkllokje?

MONUMENT EN MIJLPAAL Meer dan 80% van de vrijwilligers komt via mond-tot-mondreclame bij de bij *Netwerk Dak* aangesloten werkplekken terecht. Een bijna even grote groep vrijwilligers geeft aan dat zij zich via de kerken heeft aangesloten. Ook de groep die via de gemeentelijke kanalen (sociale dienst) bij de organisatie terecht komt is groot. Voor een onbekend deel gaat het dan om mensen die door de gemeente verplicht worden om vrijwilligerswerk te gaan doen – bijvoorbeeld als tegenprestatie voor een uitkering. Soms wordt er actief gezocht naar vrijwilligers met een juridische achtergrond.

Het Netwerk ziet op heel veel plekken van alles boven de grond komen. Maar het blijft vaak buiten beeld, achter de schermen. Dat is een van de redenen waarom dit boek geschreven is. Een monument en een mijlpaal onderweg, want

Andries Baart houdt zich intensief bezig met presentie. Kenmerkend in de presentiefilosofie en de daarbij aansluitende praktijken, is de gerichtheid op het scheppen van rechtvaardige en liefdevolle menselijke verhoudingen, met name waar mensen onaanzienlijk, arm, ‘sociaal overbodig’ doodziek of ‘hopeloos’ zijn; dit staat in het kader van menselijke beweging en liefdevolle bekommernis. Daarmee onderscheidt de presentie zich bewust en scherp van wat momenteel de hoofdstroom is in de verzakelijkte, marktgerichte en op productie georiënteerde zorgverlening. De inzet van de presentiebeoefening is de mens, zijn waardigheid, zijn kostbaarheid en zijn verlangen naar geborgenheid. Deze oriëntatie heeft diepe wortels in het christelijke, en met name katholieke sociale denken en de katholieke moraaltheologie. Maar ook daarbuiten, zeker ook in de humanistische traditie, zijn daartoe sterke aanzetten te vinden.

ERIC JURGENS

NAASTENLIEFDE TEGEN- OVER ZELFBEHOUD

Misschien de moeilijkste, en tevens de mooiste, opdracht aan navolgers van Jezus is die van de naastenliefde, speciaal het mededogen, het mede-lijden. Immers, het gaat recht in tegen de basisneiging tot eigen overleven. We weten sinds Darwin dat deze neiging de sterkste is in de mens. Die is immers voortgekomen uit tienduizenden jaren overleven juist van hen die zich het best hebben aangepast, *'the survival of the fittest'*. En als je bijvoorbeeld je eigen eten weggeeft aan anderen die het broodnodig hebben, dan verhonger je.

De grote Franse filosoof Jean-Jacques Rousseau had in 1755, een eeuw voor Darwin, juist betoogd dat de natuurmens uit zichzelf mededogen kende. Dit ligt, zei hij, samen met zelfbehoud ten grondslag aan zijn wil tot samenwerking met anderen. Medegevoel strekt zich in de praktijk vooral uit tot de naaste. Houdt een tornado huis in verre oorden, Sint Maarten of Thailand bijvoorbeeld, dan is dat echte medegevoel veel moeilijker op te brengen.

Zo ondervindt een vluchteling, eenmaal in Nederland, vaak persoonlijke steun en hulp van zijn burens. Maar als een migrant probeert Europa, in het bijzonder Nederland, te bereiken, dan wekken de kommervolle omstandigheden die hem of haar daartoe brachten niet dezelfde compassie. Dan gaat de neiging tot zelfbehoud het winnen, omdat een vloed vreemdelingen onze samenleving onderuit zou kunnen halen.

Het probleem deed zich in 1755 nauwelijks voor. Wisten wij toen veel, hoe mensen in andere werelddelen, ja zelfs in andere Europese landen, te lijden hadden! Dat is nu wel anders. Schokkende beelden van natuurramp, hongersnood en oorlogsgeweld hebben we direct op ons netvlies. Geldt de morele opdracht tot medegevoel ook voor die verre medemensen? Naasten kun je ze toch redelijkerwijs niet noemen?

Jezus had het nog moeilijker. Voor hem waren naasten gewoon de mensen waar je dagelijks mee te maken hebt. Hij had het ook niet zelf bedacht. Als vrome Jood had hij Leviticus 19:18 gelezen: "Hebt Uw buurman lief zoals U zelf. Ik ben de Heer". Dat wordt herhaald in het Evangelie, en door Paulus. Vond Jezus dat je de bewoners van Rome of Alexandrië moest liefhebben? Onwaarschijnlijk, hij had niet met ze te maken.

Maar toen de leer van de Navolging van Christus werd verbreid over heel Europa, gold de opdracht voortaan voor alle medechristenen. Niet voor heidenen natuurlijk – daar stuurde je missionarissen naar toe.

We hebben dus een probleem. Volgens de leer moeten we nu alle medemensen liefhebben, niet alleen medechristenen maar ook de verre onbekenden. Die onmiddellijke naasten liefhebben is al moeilijk genoeg. Vaak is het immers onaangenaam volk, en zelfbehoud zit in onze genen.

Het is eigenlijk al geweldig dat we het als morele plicht voelen om ontwikkelingshulp te geven aan verre landen, er VN-soldaten heen te sturen om massaslachtingen tegen te gaan, en bij rampen persoonlijk te storten bij het Rode Kruis. Als we nog edeler willen zijn, door bijvoorbeeld veel migranten te ontvangen, dan botst dat met die diepe neiging tot zelfbehoud. Dat gaat ten koste van ons allemaal hier, denken we.

En we brengen het al niet op om van die 'allemaal hier' te houden...

ze gaan wel verder, zodat er steeds meer sneeuwkllokjes bovenkomen, zodat steeds meer mensen mogen ervaren dat de lente komt, een warmere samenleving!

Verder vermeldde de inleider: veel inloophuizen bestaan al meer dan 20 jaar, en soms doen ze nog steeds hetzelfde als 20 jaar geleden. Daardoor is de naam 'inloophuis' voor veel mensen een beetje stoffig geworden. Misschien moeten organisatoren eens een nieuwe naam bedenken?

VISIE OP DE TOEKOMST: NETWERK DAK IN 2025

Het werk neemt toe. Daarom is het noodzakelijk dat werkplekken zichzelf blijven vernieuwen. Grote veranderingen in het sociale domein, de verdere ontwikkeling naar een participatiesamenleving, de groeiende tweedeling in de maatschappij, ze vormen een uitdaging. De *presentiebenadering* is en blijft uitgangspunt bij het werk en wordt regelmatig uitgediept. Daarnaast en in combinatie met de presentiebenadering zullen ook andere werkmethoden worden onderzocht.

De organisaties investeren fors in innovatie:

- De organisaties gaan een brede en intensive samenwerking aan met kerken/diaconieën, met lokale reguliere hulpverlening en met de overheid.
- De werkplekken investeren in menskracht: ze zoeken onder andere jongeren, mensen uit het bedrijfsleven of de wetenschap.
- De werkplekken zetten de komende jaren intensief in op nieuwe vormen van financiering. Hierbij kan worden gedacht aan sociaal ondernemerschap, crowdfunding, donateurs, of sponsoring door het bedrijfsleven.

Zo moet ook in het jaar 2025 *Netwerk Dak* in steeds meer 'laagdrempelige plekken van presentatie' (Andries Baart) een werkelijkheid zijn. ●

MAARTEN DAVELAAR, HELMA HURKENS, JAN VAN OPSTAL: MEER DAN EEN DAK – LAAGDREMPelige PRESENTIE VOOR KWETSbare BURGERS (EEN UITGAVE VAN NETWERK DAK, 2017)

CO
LU
MN.

'DE ISLAM WIL GODSDIENST VAN VREDE ZIJN'

Hoe kunnen westerlingen vruchtbaar samenleven met moslims?

De Syrische jezuïet Victor Assouad benadrukt de gematigde aard van de islam en geeft adviezen.

Christenen en moslims leven al meer dan veertien eeuwen samen in de Arabische wereld. In die tijd hebben we van alles meegemaakt: van periodes van vreedzaam naast elkaar bestaan tot de heftigste conflicten. Sinds een aantal jaren trekt echter de radicale vleugel van de islam de meeste aandacht.

Geeft dit fundamentalisme een juist beeld van de islam en de moslims? Alle godsdiensten kennen periodes waarin ze worden verleid tot fundamentalisme. De islam wil eigenlijk een godsdienst van vrede zijn. Alle soera's van de Koran beginnen met hetzelfde vers: "In naam van God, de barmhartige, de erbarmende..." Gelovig moslim-zijn houdt in dat je je onderwerpt aan God en aan de vrede met je naaste.

WAAROM DE ISLAM GEMATIGD IS De islam is bij uitstek een godsdienst van gematigdheid. De moslimwetgeving, de sharia, probeert de godsdienst aan te passen aan de menselijke mogelijkheden die nu eenmaal beperkt en kwetsbaar zijn. De regels voor gebed, vasten en aalmoezen, en de huwelijksvoorschriften willen de moslims helpen zelf gelukkig te worden en in vrede te leven met anderen. Daarom vinden moslims juist de leefregels van christenen te veeleisend en te weinig aangepast aan wat een mens aankan. Enerzijds brengen ze er bewondering voor op. Maar

anderzijds vragen ze zich af hoe je aan iemand die je op de ene wang slaat, de andere kunt toekeren. Bemin je vijanden – kan dat? En hoe kan iemand een leven lang seksuele onthouding beloven?

MOEITE EN RESPECT Moslims hebben moeite met sommige punten uit de christelijke leer. Zo zien zij de drievuldigheid als een vorm van polytheïsme. En de incarnatie is volgens hen een ontkenning van Gods transcendentie. Maar zij kijken weer hoog op tegen de christelijke deugden van geloof, hoop en liefde. Zij hebben diep respect voor christenen die oprecht vanuit hun geloof leven. Zij maken dankbaar gebruik van hun zieken- en verzorgingshuizen, scholen en universiteiten en zijn er zelfs trots op dat ze daar gewoon toegang toe hebben. Ze hebben diep respect voor de mannelijke en vrouwelijke religieuzen. Ze noemen ze 'engelachtige mensen'.

MOSLIMS EN CHRISTENEN WORDEN BETER DANKZIJ DE ANDER Als christenen en moslims in de Arabische wereld zo'n lange tijd als goede burens konden samenleven, kwam dat vooral door het feit dat ze elk geworteld stonden in hun eigen identiteit. Zij konden samenwerken op allerlei gebied, vriendschappen sluiten en gezamenlijke projecten opzetten; met behoud van de onderlinge verschillen.

Er was dus geen sprake van assimilatie of overname van elkaars cultuur, maar van waardering en respect voor elkaars identiteit. Juist door met elkaar om te gaan haalden ze het beste van de eigen identiteit naar boven: de moslims werden betere moslims en de christenen betere christenen.

DE HEILIGE PLICHT VAN DE GASTVRIJHEID Voor de moslim is gastvrijheid een heilige plicht. Hij zal een gast die langskomt nooit voedsel of onderdak weigeren. Van de weeromstuit: als men een moslim gastvrij ontvangt, zal men hem des te gemakkelijker voor zich winnen. Hij is zeer gevoelig voor blijken van aandacht en respect. Omgekeerd kan hij het niet hebben als hij met een houding van wantrouwen en afwijzing behandeld wordt.

Vanuit dit oogpunt wordt het veel duidelijker wat er thans

in Europa gebeurt met de moslims die er vanuit hun land in oorlog een goed heenkomen hoopten te vinden. Wanneer de moslim zich – als moslim – geaccepteerd en gerespecteerd voelt, zal hij daar een houding van respect en verregaande trouw tegenover zetten.

DE ACHTERSTAND VAN MOSLIMS Helaas treedt het Westen de islam overwegend tegemoet met angst en wantrouwen. En dat zijn precies de gevoelens van moslims jegens het Westen. Ten gevolge van de enorme technologische voorsprong van de westerse wereld voelen moslims een grote achterstand. En die is niet een-twee-drie in te halen. Jegens het Westen ondervindt de moslim tegelijk fascinatie en afwijzing. Hij zou willen profiteren van die voorsprong, maar is bang daarmee zijn ziel te verliezen – vooral vanwege het morele verval dat hij overal in het Westen waarneemt. Daarom verhardt hij zich of laat hij zich verleiden tot radicalisme.

Ze hebben diep respect voor de mannelijke en vrouwelijke religieuzen. Ze noemen ze 'engelachtige mensen'

WELKE HOUDING MOETEN WIJ NU AANNEMEN? Welke houding zou het Westen dan moeten aannemen jegens de islam? We horen de roep om tolerantie. Maar het gevaar zit erin dat dat zal worden opgevat als een vorm van onverschilligheid. Het lijkt mij beter uit te gaan van respect. Dat veronderstelt een oprechte belangstelling voor de ander. Gezien de identiteitscrisis waar de islam sinds een paar eeuwen doorheen gaat, zou het Westen bovendien gelovige moslims een grote dienst kunnen bewijzen. Het zou hun de ruimte kunnen bieden om in alle vrijheid de waarde van hun godsdienst te heroverwegen. In de Arabische landen is dat vandaag de dag onmogelijk. Daar wordt elke serieuze poging van analyse en kritische reflectie in de kiem gesmoord. De westerse mensen zouden de islam en de moslims kunnen helpen om het beste van hun erfgoed te herontdekken en om de inhoud van hun beschaving opnieuw tot bloei te brengen. Zodat ze hun zelfvertrouwen hervinden en als evenwaardige partners een plaats innemen in de samenleving. ●

VICTOR ASSOUD SJ IS TELG UIT EEN CHRISTELIJKE FAMILIE UIT ALEPPO, SYRIË. SLECHTS VIJF PROCENT VAN DE BEVOLKING IS ER CHRISTEN. MOMENTEEL WOONT HIJ IN ROME.

Dit artikel werd eerder (in augustus 2017) gepubliceerd op de website van Igniswebmagazine.nl

KAARSJE

Wanneer je rijexamen moet doen, een lastig sollicitatiegesprek gaat voeren, of je een moeilijk doktersbezoek te wachten staat, zijn er altijd wel vrienden, familieleden of burens die dan beloven een kaarsje op te steken.

Dat gebruik staat allang los van de oorsprong om Maria of een heilige patroon om hulp te vragen. Niet-religieuze kennissen doen dapper mee. Toch zijn er hier en daar nog kapelletjes die ruimhartig gelegenheid daartoe bieden, met allerlei heiligenbeelden, compleet met zwartgeblakerde plafonds als dank. Het is niet ongevaarlijk, zo'n vurige heiligenverering. In België waren er daarom experimenten met elektrische kaarsen, tien minuten voor een frankske, maar een echt kaarsje is toch beter. Met het brandgevaar weten de paters van het Belgische heiligdom *Onze Lieve Vrouw van Rust* in Heppeneert wel raad. In de bedevaartsplaats – die nog geheel het Rijke Roomse Leven ademt – ligt een prachtige kerk met bedankjes aan Maria, en een bedevaartstuin. Daar bouwden ze aan de poort twee vleugels van twintig meter, waarin wel tweeduizend kaarsen branden. Kennelijk is er, in overleg met de brandweer, een slim rookkanaal aangebracht om de hitte af te voeren.

Dat levert zoveel energie dat een naburig bejaardencentrum daar wel mee verwarmd zou kunnen worden.

ZIEL & ZORG

EEN KRITISCHE KATHOLIEK IN
HET ZIEKENHUIS

WANNEER JE ONVERHOOPT ALS PATIËNT IN EEN ZIEKENHUIS KOMT, MOET JE EEN LIJST INVULLEN MET AL JOUW PERSOONLIJKE GEGEVENS. OOK DE MOGELIJKE RELIGIEUZE ACHTERGROND KRIJGT EEN PLAATSJE. 'KRITISCH KATHOLIEK' IS EEN VREEMDE NUANCE VOOR DE OPNAMEMEDEWERKER OM IN TE VULLEN BIJ DE VOORGEDRUKTE GEGEVENS. EN DAT IN EEN TIJD DAT ZELFS HET BEGRIP GENDERNEUTRAAL EEN STEEDS GROTERE ROL SPEELT EN BIJ DE NS AL IN DE MEDEDELINGEN WORDT GEBRUIKT. LANGDURIG VERBLIJF IN ZIEKENHUIZEN KAN VOOR MIJ, DOOR MIJN PASTORALE ACHTERGROND, NIET ANDERS DAN LEIDEN TOT GEDACHTEN EN MIJMERINGEN OVER DE ACTUELE GEESTELIJKE ZORG

Bij veel van oorsprong grote katholieke ziekenhuizen is het religieuze element altijd vanzelfsprekend geweest. Vaak al in de naamgeving en in de bouw van de kapel. Mijn gedachten ontstonden in een breed opgezet ziekenhuis van roomse oorsprong, en zoals veel ziekenhuizen door zusters opgericht in de 19e eeuw. De stichting was pas compleet met een kapel. De plaats waar op zondag een door de bisschop

aangestelde ziekenhuispastor de diensten hield die vaak door de ziekenomroep werden uitgezonden. Was je als katholiek ingeschreven dan kreeg je op die dag ook de communie. Nadat op je bed een wit communiekleedje was uitgespreid, hoorde je vanuit de verte het belletje al rinkelen en kwam de priester naar je toe.

ONTZUILING IN DE ZORG Het katholieke ziekenhuis bestaat niet meer. Patiënten komen in een ziekenhuis dat gespecialiseerd is in hun kwaal. En dat door hun zorgverzekering is gekozen. Door een betere behandeling duurt het ziekenhuisverblijf vaak kort, waardoor er een zeer vlottend patiëntenbestand is. Door ontzuiling en secularisatie komt religieuze beleving nauwelijks aan bod, ondanks de traditionele elementen die vaak overgebleven zijn: een kapel en een pastoraal team. Zondagse diensten worden niet tot nauwelijks bezocht door de aanwezige zieken – waar enkele ziekenhuizen nog pogingen doen om op vaste tijden oecumenische diensten te verzorgen, zijn het vooral bezoekers van buiten die daarbij aanwezig zijn. Gezien de samenstelling van het pastorale team is het eigenlijk geen haalbare

FOTO:

DARKO STOJANOVICH

kaart en dus komt ook daar een einde aan. Eigenlijk is het bijzonder dat zo'n pastoraal team nog bestaat. Vanuit het bisdom is allang geen pastor meer beschikbaar. Een pastoraal werker van katholieke huize, een predikant, en zelfs niet-praktiserende goed opgeleide leken vormen het team. De kapel – stiltecentrum genoemd – is een weerspiegeling van de nieuwe situatie. De ruimte is niet meer een typisch roomse kapel met altaar en tabernakel, maar een rustgevende ruimte, waar beelden en kruizen nauwelijks zichtbaar zijn, en waar een hoek is ingericht voor de islam, compleet met tapijten, kledingstukken en Koran. De keuze voor de diverse religieuze elementen is verschillend. Soms zijn er ook joodse, boeddhistische en hindoeïstische verwijzingen.

RELIGIEUZE SPOREN Naast de secularisering is een sterk element in het ziekenhuis de globalisering. Artsen en verpleegkundigen blijken uit alle landen van de wereld te komen. Een boeiende rij van individuen om mee in gesprek te komen. Dat gebeurt wanneer je langer blijft, vooral de verplegenden staan open voor een persoonlijk gesprek. Het personeel is opvallend jong met de nadruk op dertig en veertig jaar. Enkele vriendelijke schoonmaaksters met een hoofddoek zijn zwijzaam, andere schoonmakers blijken universiteitsstudenten met een bijbaan en gaan hele gesprekken aan. Een jonge vrouw uit Thailand met een boeddhistische achtergrond blijkt ondanks de afnemende religiositeit haar religie wel te waarderen, maar wil zeker geen huwelijk volgens de bijbehorende rituelen sluiten. De groep verplegenden – vaak goed opgeleid – heeft een helemaal bij deze tijd passende opvatting over geloof. Informerend naar mijn beroep – pastoraal – kwamen er hele gesprekken op gang. Doop, eerste communie en vormsel hadden ze zonder uitzondering ontvangen, er was er zelfs een misdienaar geweest. Vragend naar de visie op het geloof van de voormalige misdienaar zei ze: “Maar mijnheer het is toch voorbij.” Toch was er nog een groepje dat in een weekend de rust en bezinning van een klooster opzocht. Daar werd heel enthousiast over gesproken. Een verpleger concludeerde dat religie niet bewijsbaar is. Die inhoud kun je vandaag toch niet meer geloven? Alleen concrete bewijsbare zaken kun je aannemen. Op mijn vraag of hij zijn verliefdheid ook bewijsbaar achtte viel er een stilte.

SPIRITUELE BEGELEIDING In de hedendaagse medische zorg is het team artsen en verpleegkundigen uitermate goed op elkaar ingespeeld, mede dankzij de digitale ondersteuning. Die staat in het ziekenhuis voor iedere arts en verpleegkundige open. Daar staat helaas tegenover dat daardoor persoonlijke begeleiding niet altijd aanwezig is. Veel verschillende en soms

Die pastorale zorgvraag blijkt ook in zeer gevoelige situaties nog beantwoord te kunnen worden. De vroegere ziekenzalving wordt dan een ziekenzegening genoemd, die door de leden van het team met veel respect en gevoel kan worden uitgevoerd

onbekende gezichten verschijnen aan het bed. Tijd om de zorgen van patiënten te bespreken buiten hun kwalen is er niet. Daarom is daarnaast een heel ander team aanwezig met een andere expertise. Een diëtiste, een fysiotherapeut, een maatschappelijk werker en een geestelijk verzorger. In tegenstelling tot de medische groep zijn zij veel persoonlijker en hebben tijd voor uitgebreide gesprekken.

Vooral de maatschappelijk werker sluit aan op de vroegere functie van de pastorale zorg. Niet alle patiënten komen genezen het ziekenhuis uit en daarom is het goed dat er gesproken wordt over hoe het verdere verloop is. Welke tijd is er nog beschikbaar en hoe ga je daar mee om? De ogenschijnlijke afbraak van de eenduidige pastorale zorg is in feite daarom zeer positief. In een groot ziekenhuis met een niet te overzien patiëntenbestand wordt daardoor breed ingegaan op alle vragen.

Die pastorale zorgvraag blijkt ook in zeer gevoelige situaties nog beantwoord te kunnen worden. De vroegere ziekenzalving wordt dan een ziekenzegening genoemd, die door de leden van het team met veel respect en gevoel kan worden uitgevoerd. Dat wordt door verschillende patiënten en hun families zeer gewaardeerd. Jammer dat in een bepaald geval de pastoor-deken in zijn kerkblad dat zwaar veroordeelde. “Zonder een gewijde priester is het ongeldig”, besloot hij. Dat moet je niet doen, volgens hem, want dan heeft het geen betekenis.

Tot slot heb ik zelf de warmte van pastorale zorg ervaren. Iemand van het pastorale team die niet direct praktiserend is, reciteerde voor mij psalm 119 om mij bij te staan in mijn zorg en om rust te vinden. ●

AFDALEN UIT DE VIJGENBOOM

“Het zicht op Zacheüs wordt vandaag niet gehinderd door vijgenbladeren, maar door een muur van wapens, onrecht en haat.”

DEZE ZIN NEEM IK ALS UITGANGSPUNT VOOR EEN PERSOONLIJKE REFLECTIE OP HET BOEK *GEDULD MET GOD. TWIJFEL ALS BRUG TUSSEN GELOVEN EN NIET GELOVEN* VAN TOMÁŠ HALÍK. IK GA DUS DE OVERSTELPENDE HOEVEELHEID REACTIES OP ZIJN ‘MAGNUM OPUS’ NIET HERNEMEN. AL DIE REACTIES ZIJN OP INTERNET TE VINDEN EN IK BEVEEL ZE VAN HARTE AAN, MET NAME HET INTERVIEW DAT IN LEUVEN WERD AFGENOMEN DOOR LUCETTE VERBOVEN (2014) EN HET COMMENTAAR VAN DR. WIM DEKKER.

Mijn eigen impressie dus, waarbij ik inzoom op de ‘brug’ tussen geloof en ongelooft, ofwel: de afbraak van de ‘muur’ die goede mensen verdeeld houdt. Volgens Halík (klemtoon op *liek*) denken mensen, zowel vriend als vijand, zich te

Onze taak is mensen te doen inzien dat ‘oefenen in samenleven’ een blijvende opgave is om de plagen van geweld, onrecht en haat te beteugelen

kunnen beveiligen door de defensie te versterken en zien zij ontwapening als risicovol, terwijl ze overeenkomen in hun bereidheid om mensenrechten te schenden ter wille van hun veiligheid. Halík is van mening dat beide partijen zich laten leiden door een vals gevoel van veiligheid en hij vergelijkt dat met de situatie van Zacheüs (Lucas 19: 1-10) die wegkruipt achter vijgenbladeren. Maar Jezus ziet dat en ontwapent Zacheüs door hem serieus te nemen. Dat komt omdat Jezus zelf zich ontwapenend gedraagt, ook al beseft hij dat Zacheüs een medewerker van de Romeinen is, een 'verrader' zeg maar. Zo wil Halík de lezer inprenten dat geloven alles te maken heeft met de manier waarop jij, lezer, de huidige wereldsituatie op economisch, sociaal en politiek gebied tegemoet treedt. Als het kan: net zo ontwapenend en realistisch als Jezus, namelijk: op voet van gelijkheid, je inleven in de situatie van je opponent en zonder dreigementen. Dát is realisme, dát is geloof! Ongeloof is: wantrouwen, geloof in het eigen gelijk. Geloven speelt zich niet zozeer af in je hoofd, als wel in het bevrijdend contact dat mensen ertoe brengt samen te werken aan een hoopvolle wereld.

ZOEKEN IN PLAATS VAN TWIJFELEN De opvatting dat je in staat zou kunnen zijn om precies aan te geven wat waar is en wat niet – en wat jouw positie daarin is – is aanvechtbaar. Twijfel kan daarentegen fungeren als een brug tussen geloven en niet-geloven, waarbij jouw positie tussen waar en niet-waar danig kan veranderen: geloof dat nauwelijks te geloven is en ongelooft dat aan waarachtig geloof grenst. Lezend in dit boek kwam ik zelf tot een vijftal typen van 'gelovigen': er zijn a) gelovigen b) zoekers c) twijfelaars, d) sceptici en e) ongelovigen. Deze begrippen liggen niet vast, maar zweven als het ware. Soms zijn zoekers twijfelaars of omgekeerd. Soms zijn sceptici ongelovig of zijn ongelovigen twijfelaars. De poging om jezelf in een type vast te leggen is ijdel. Het is zelfs mogelijk dat iemand zich atheïst noemt, maar het als een spirituele uitvalsbasis gebruikt om te zoeken naar waarachtig geloof. Mensen zijn niet definitief in een type te vangen en wisselen ook rustig van positie naargelang het thema dat aan de orde is. Zij maken zelf uit wat ze geloofwaardig vinden en wat niet. Deze postmoderne omgang met geloof hoeft ons niet te verontrusten, zolang mensen maar bereid zijn om naar elkaar te luisteren en met elkaar samen te werken. Als ik Halík goed begrepen heb, dan wil hij de lezer overhalen om te zoeken in plaats van te twijfelen. Laatst liet een imam in Roosendaal ons weten dat je een levenslange twijfel niet volhoudt. Zijn positie was duidelijk: eens zul je toch moeten kiezen vóór of tégen geloven. Halík zal het deels met hem eens zijn. Inderdaad: een levenslange twijfel is als het dolen in een doodlopende steeg. Maar als je twijfel opvat als zoeken, dan ligt het anders: als zoeker ga je van de veronderstelling uit dat er iets te vinden is, anders ben je geen zoeker. *Geduld met God* maakt duidelijk

dat er heel veel te vinden is, zolang je je maar inlaat met wat anderen beweegt. Zacheüs is nieuwsgierig naar Jezus en dat is al heel wat. Toch gaat hij niet echt met hem in zee. Hij blijft een medewerker van het Romeinse systeem. Zacheüs is een vondst van Halík: deze figuur uit het evangelie staat model voor mensen, al dan niet religieus, die nieuwsgierig zijn, op zoek naar waarheid en in zoverre zijn die mensen 'heilig', meent hij. Ze haken niet af.

STENEN VERZAMELEN Halík merkte in 1989 na de val van de Berlijnse muur, hoezeer de communisten in Tsjechië ontredderd achterbleven, terwijl de vervolgte christenen het niet konden opbrengen om hen de hand te reiken. Er kwam geen spijtbevestiging en geen vergeving. Tsjechië verviel in zwijgzaamheid en koos voor een 'fluwelen revolutie'. Zelfs Václav Havel, president en profeet, kon daar geen verandering in brengen. Het volk leek na veertig jaar communisme murw geslagen, terwijl de secularisering ondertussen natuurlijk geen halt hield bij de Tsjechische christenen. Tomáš Halík is door Havel gevraagd om kandidaat te zijn voor het presidentschap, maar deze Tsjech, al veel eerder in het diepste geheim tot priester gewijd, koos voor een wereldomvattend project. Hij noemt het met een woord uit Prediker: "stenen verzamelen om ze weg te werpen". Hij wil de barricaden, de muur van angst, bewapening, onrecht, haat en misverstand neerhalen.

Niettemin is het de vraag in hoeverre zijn boodschap verstaan zal worden in een context van mondialisering waarin ook het fundamentalisme terrein wint. De enigen die daar een antwoord op kunnen geven zijn wijzelf, als wij onze manier van geloven niet gebruiken als een schild tegen de manier waarop anderen geloven. De mens van goede wil moet er rekening mee houden dat hij zich een taak stelt die moed, inzet, uithoudingsvermogen, openheid, kwetsbaarheid, offers, tranen misschien zelfs... en geduld vraagt. Dat is geloven en dát geloof kom ik op alle bladzijden van *Geduld met God* tegen. Het is een boodschap met een wereldwijde actieradius, maar laat de lezer volledig vrij in diens eigen interpretatie. Graag maak ik daar dan ook gebruik van middels dit essay, met dank aan Tomáš Halík.

OP ELKAAR AANGEWEEZEN Dit boek heeft bovendien geen wetenschappelijk oogmerk, maar wil een bijdrage zijn aan het slechten van obstakels tussen op zich goedwillende mensen. Het geduld waar Halík het over heeft is geen oproep tot passiviteit, maar is bedoeld als een stimulans om met elkaar in gesprek te gaan op basis van volstreekte gelijkwaardigheid en samenwerking, dwars door verschillen van opvatting heen. Het sluit aan op het geduld dat god zelf heeft met de mens die hem oprecht zoekt, ook als atheïst, ook onbewust. Mensen treffen elkaar aan in een geschonden wereld, in een situatie van *tohoewahohoe: woest en ledig* (Genesis 1;2). Ze zijn op elkaar aangewezen in hun kwets-

LEON GOERTZ

GROEI

baarheid en in hun verlangen naar bevrijding. Ze zijn verantwoordelijk voor elkaars levensbehoeften en welzijn en dan mogen verschillen in religieuze visies geen rem zijn voor het uitvoeren van die taak. Dan moet niet een of andere geweldenaar, een genie – ook geen religieus genie – ons model zijn, maar een twijfelaar. Eerder Zacheüs dus dan Jezus. Wij moeten onszelf als Zacheüs leren verstaan en afdalen uit de vijgenboom van onze gedroomde veiligheid, want de vijgenbladeren van bewapening en machtsvertoon zullen ons niet kunnen beschermen. Halík ziet “Sint Zacheüs” daarvoor model staan.

In het komende millennium is het dus niet langer de vraag of het de kerk lukt om alle mensen in de schapestal van herder Jezus te krijgen, hoe ideaal dit ooit ook was. Onze taak is mensen te doen inzien dat ‘oefenen in samenleven’ een blijvende opgave is om de plagen van geweld, onrecht en haat te beteugelen. ●

De kinderen in mijn straat zie ik met de dag groeien. Het repertoire van hun lichamelijke capriolen en vermakelijke praatjes doet ouders wel eens verzuchten ‘wat gaat het allemaal snel!’ Ja, het kleine grut groeit groot, dat hoort nu eenmaal bij het leven. Als puber en als volwassene zal de nieuwe generatie de oudere in lichaamslengte en vakkundigheden vaak overtreffen.

Er is in onze welvaartsstaat een groeiproces gaande waarvan niemand weet waar dat op uitloopt. Steeds meer bezit, geld en macht vergaren lijkt het ideaal. En dat alles in turbotempo.

In het Kuifjealbum De geheimzinnige ster groeit een paddenstoel in een mum van tijd tot gigantisch grootte. Enkele seconden later ploft hij in elkaar en blijft er alleen lucht over. Dit is ook het lot van sommige snelgroeiers die in hun leven imploderen voordat ze tot rijpheid gekomen zijn.

Traagheid en te vroege stilstand in de groei is infantiel. Men behoort niet kinderlijk te blijven. Gezonde groei is gericht op vruchtbare rijpheid in het leven. Gevoel, verstand, intuïtie en levenservaring zijn factoren die dit proces begeleiden. Dit geldt voor elk mens, ook op het gebied van zijn geloofsleven.

Bij gelegenheid van zijn zestigjarig priesterjubileum beschrijft Henk van Breukelen - voormalig voorzitter van de Vereniging Pastoraal Werkers, VPW- dit proces als volgt:

“Aanvankelijk genoot ik ervan om voorganger te mogen zijn in de liturgie.

Ik moest echter leraar worden. Eerst van meisjes in hun ontwikkeling van kind tot vrouw. Ze begeleiden in hun ontdekking van de wereld. Hun ontdekking werd mijn ontdekking. Daarna was ik helpend en vormend aanwezig te midden van studenten, jongvolwassenen in de beslissende fase van hun leven. Als voorzitter mocht ik naast collega’s staan in hun zoektocht. In mijn nieuwe fase ben ik nu een luisterend oor voor bejaarde mensen ‘die het gehad hebben’ met de kerk en met elk zeker weten. Zij hebben deuken opgelopen door de klerikale onverzettelijkheid van machtsdenkers. Ze hunkeren naar een goed woord, niet naar een woord dat hun niets zegt. Elke dag leer ik bij. Daarom blijft mijn leven rijk, hoewel me de toegang tot het kerkgebouw ontzegd is om priesterlijk te functioneren. De klerikale deurwachters klampen zich vast aan een ambt dat voor mij niet meer van waarde is. De jonge generatie priesters is me veelal vreemd geworden. Mijn zestig jaren blijven me dierbaar in herinnering. Ik zie tevreden uit naar elke dag dat ik er mag zijn.”

CO
LU
MN.

HUUB SCHUMACHER

KLEREN MAKEN DE MAN

Geinig eigenlijk dat je al in het kerstverhaal ziet dat kleren de man maken. Kijk direct met Kerstmis maar eens goed naar de kleine in zijn kribbetje. Je zult hem dan zien liggen 'in doeken gewikkeld'. Verrassende babykleertjes, dat moet gezegd, maar ze maken wél de man! Lees maar eens door in datzelfde verhaal. Voor je het weet sta je er beteuterd bij als ze zijn bebloede dode lichaam van het kruis afhaken en in doeken wikkelen. Dat bedoel ik: de babykleertjes hier aan het begin van het verhaal... ze zijn minder onschuldig dan je denkt; ze vertellen je als lezer al met wie je straks, als je doorleest, van doen krijgt.

Kleren zijn niet onschuldig; kleren verhullen iemand, maar tegelijk onthullen ze hem ook; 'vertellen' wat iemand bezielt, waar hij voor gaat, wat hij het meest belangrijk vindt. In deze zin is het ook zo interessant, vind ik, om te zien hoe diakens en priesters en bisschoppen gekleed zijn. Je kunt er zo heerlijk aan aflezen hoe ze zich voelen, waar ze voor staan, waar hun prioriteiten liggen... ga zo maar door.

Zo ken ik bijvoorbeeld in Zwitserland een diaken die echt niet te beroerd is om, als het nodig is, in het weekend z'n albe en stool aan te trekken en mee te helpen in de liturgie, maar die zijn diaconale inzet vooral dagelijks uitleeft in leiding geven aan 'Die dargebotene Hand', een groep mensen die dag en nacht aan de telefoon zit om wanhopigen uit de regio Zürich te woord te staan. Echt hoor, ik heb hem nog nooit met een priesterboord om z'n hals gezien; heb ook nooit of te nimmer een kruisje of een diakenspeld op z'n revers ontdekt. Hoort ook helemaal niet bij hem; hoeft van hem ook niet. En verder heeft hij doodgewone, doorsnee, doordeweekse kleren aan... dat is het.

Kleren maken de man... in dit geval door je aandacht van hem af te leiden en je te focussen op het werk waar hij mee bezig is: mensen uit de modder trekken. Hoe anders dan bij diakens die ik hier soms tref! Wat een 'meneren' kunnen dat zijn zeg! Frisse blik, modieuze bril, met zorg uitgezochte dure grijze combinatie, blauw overhemd, middenvoor onder de kin een oogverblindend 5 à 6 centimeter hagelwit stuk priesterboord, aan weerszijden verdwijnend in de rechtopstaande blauwe overhemdkraag. Vaak hebben ze er ook de gang in, hebben weinig tijd voor even wat contact. Komt omdat ze wat gehaast zijn; het ontbreekt hun aan tijd omdat ze verwacht worden in de sacristie om zich met dalmatiek en

diakenstool te bekleden om vervolgens als diaken de priester te gaan assisteren bij de heilige eucharistie.

Ook hier maken kleren de man, maar, zo vraag ik me dan af, onthullen ze in dit geval niet een diaken die toch echt andere dingen belangrijk vindt?

Illustratief in dezen zijn ook een aantal regels uit een verslag van Dick Vos van de bisschopswijding laatst in Groningen. In de HGL-Nieuwsbrief lees ik:

"Het was een bijzonder gezicht op de zaterdagmiddag vóór Pinksteren in de stad Groningen. Tussen de honderden mensen die van de Sint-Jozefkathedraal naar de Martinikerk liepen, vielen nogal wat priesterboordjes op. En die werden niet alleen gedragen door priesters in zwart pak met zwart overhemd. Er liepen ook nogal wat mannen in soutanes, in lange wapperende zwarte priesterkleden met knoopjes vanaf het witte boordje tot vlak boven de schoenen. Uit heel Nederland waren geestelijken naar de bisschopswijding van Ron van den Hout (52) gekomen. Alleen al uit het bisdom Den Bosch, waar Van den Hout werkzaam was, waren 's ochtends twee touringcars vol geestelijken naar het Noorden getrokken. Met zevenhonderd aanwezigen was de kerk tot op de laatste stoel gevuld."

Klopt! Ik had ook willen gaan, maar belde veel te laat; kreeg te horen dat de kerk mudjevol was. Op dat moment vond ik het vervelend. Achteraf was ik blij; zou qua kleding uit de toon gevallen zijn. Laat mij maar naar het kribbetje van hierboven gaan.

COLU
MNN.